

Przedmowa	5
Od redakcji	8

ROZDZIAŁ 1. BUDOWNICTWO PRZED WYŁONIENIEM SIĘ USTROJU PRAWA KSIĄŻĘCEGO (PRZED X W.).	9
---	---

Ludzie i kultury epoki lodowej oraz pierwszych tysiącleci po jej zakończeniu .	10
Na początku były lód i tundra	10
Ludzie, którzy pozostawili na ziemiach Polski najstarsze ślady swego pobytu .	10
Początki działalności budowlanej na ziemiach Polski	11
Następstwa zmian klimatu	12
Osady półstałe. Szałasy i ziemianki; pierwsze kopalnie krzemieni	12

Rewolucja rolnicza (około 5200 r. p.n.e. — 2200 r. p.n.e.)	13
Przezwrot w produkcji żywności, odzieży i narzędzi	13
Rodowód nowych kultur	14
Motyka, siekiera krzemienista, siekiera kamienna	14
Początki osad stałych i ich zabudowy	14
Krzemionki Opatowskie — największa kopalnia w Europie	15
Eksport — import	15

Groby i kurhany (między szóstym tysiącleciem p.n.e. a IX w. n.e.).	16
Najdawniejsze groby. Pierwsze cmentarze	16
Skrzynie kamienne	16
Groby i trumny drewniane	16
Grobowce kujawskie — najdawniejsze na ziemiach Polski grobowce monumentalne	17
Kurhany koliste	17
Kamienne kręgi	17
Grobowce kujawskie a piramidy egipskie	18

Epoka brązu na ziemiach Polski (około 2200 r. p.n.e. — 800 r. p.n.e.) — epoka stopniowego rozwoju kultury rolniczo-chłopskiej	19
Droga brązu	19
Szlak bursztynowy — penetracja kultury mykańskiej	19
Przemiany gospodarcze	19
Wyłonienie się kultury łużyckiej	20
Odmiany kultury łużyckiej	21
Cmentarze kultury łużyckiej	21

Apogeum tzw. kultury łużyckiej na ziemiach Polski (VIII w. p.n.e. — V w. p.n.e.)	22
Gdy w Italii zakładano Rzym, w Polsce zaczęła się epoka żelaza	22
Zaczątki planowania przestrzennego w kulturze łużyckiej	23
Gród pod Biskupinem	23
Biskupińskie domy	24

Realizacja grodu pod Biskupinem	24
Inne grody — inne domy	25
Typ kultury łużyckiej	25
Schyłek kultury łużyckiej	26

Od schyłku kultury łużyckiej do końca okresu wędrówek ludów (IV w. p.n.e. — V w. n.e.) — regres budownictwa na ziemiach Polski

Nie tylko uprawa roli	26
Celtowie	26
Buduje się coraz mniej	27
Okres wpływów rzymskich	27
Rozwój masowej produkcji żelaza	27
Technologia wytopu żelaza — dymarki	28
Zasięg i wielkość produkcji żelaza	28
Ośrodek produkcji ceramicznej	29
Wylesienie	29
Najazdy Hunów, wędrówki plemion	29

Od autonomicznych gospodarstw rodzinnych przez wspólnoty sąsiedzkie do państwów plemiennie-terytorialnych (VI w. — połowa IX w.)

Ziemie Polski na początku wczesnego średniowiecza	29
Miejsca umocnione	30
Organizacja wspólnot plemiennych	30
Różnicowanie się struktury społecznej	32
Organizacja struktury militarnej	32
Grody schronieniowe i grody przywódców plemiennych	32
Podgrodzia	33
Budownictwo mieszkaniowe	33
Plecionkowe konstrukcje ścian	34
Konstrukcja ścian z bierwion	34
Budynki naziemno-podziemne	34
Konstrukcja dachów	34
Domniemane sale zebrania	34
Kopiec Krakusa	35

ROZDZIAŁ 2. BUDOWNICTWO I ARCHITEKTURA W WARUNKACH USTROJU PRAWA KSIĄŻĘCEGO (X–XII W.)

Prawo książęce	78
Położenie geopolityczne ziem Polski w IX–X w.	78
Cesarstwo Wschodnie i Cesarstwo Zachodnie	78
Kościół Zachodni i Kościół Wschodni	79

Państwo Wiślan, państwo Polan, pierwsze państwo polskie (połowa IX w. — 1038 r.)

Organizacje polityczne na ziemiach Polski	80
Księstwo Wiślan	80
Państwo Polan	81

Krzewienie chrześcijaństwa	81
Chrzest Mieszka I i chrystianizacja jego państwa	82
Początki panowania Bolesława Chrobrego	83
Zjazd w Gnieźnie.	84
Nowe biskupstwa	84
Wojna z Cesarstwem i wyprawa kijowska	85
Koronacja Bolesława.	85
Mieszko II i niespokojne czasy po jego śmierci	85
Horyzonty pierwszych władców Polski	86
Ziemie Polski w orbicie handlu dalekosiężnego	87
 Rozwój osadnictwa	87
Budownictwo obronne	88
Udoskonalenie wałów i narzędzi do obróbki drewna	88
Zabudowa grodu i podgrodzia	89
Konstrukcja dachów	90
 Miejsca obrzędów pogańskich	91
Początki budownictwa świątyń chrześcijańskich na ziemiach Polski	91
Najstarsze u nas świątynie chrześcijańskie	93
Dlaczego rotundy	93
Palatia	93
Ostrów Lednicki	97
Pierwsza katedra poznańska	98
Najstarsze kościoły gnieźnieńskie. Pierwsza archikatedra	98
Pierwsze katedry w Kołobrzegu i Wrocławiu.	99
Zabudowa Wawelu	99
Pierwsza katedra krakowska	100
Funkcje i znaczenie pierwszych budowli sakralnych	101
Pierwsi zakonnicy	102
Pierwsze klasztory na ziemiach Polski	103
Aktorzy procesu realizacji budowli murowanych	103
Konkluzje	104
 Drugie państwo polskie pod tą samą dynastią piastowską (lata 1039–1202)	105
Objęcie władzy przez Kazimierza Odnowiciela, a następnie przez Bolesława Szczodrego	105
Konflikt między cesarzem a papieżem	105
Wykorzystanie konfliktu między cesarzem a papieżem przez Bolesława Szczodrego	106
Śmierć biskupa Stanisława	106
Rządy Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego	106
Podział Polski na dzielnice	107
Spory o Kraków	108
 Zmiany własności ziemskiej. Urzędnicy	109
Podstawy utrzymania ludności	110
Specjalizacja gospodarcza osad	110

Rzemiosło i handel	110
Środki płatnicze	111
Szlaki handlowe	111
Podziały organizacyjne kraju	111
Słup koniński	111
Ośrodki grodowe	112
Książęce objazdy	112
Nadania ziemi dla możnych i rycerzy	112
Nadania ziemi Kościołowi	113
Wzrost produkcji rolnej, brak rąk do pracy	114
„Obyczaj wolnych gości” i tzw. prawo polskie	114
Ideał rycerza	114
Udział Polaków w wojnach krzyżowych	115
 Reforma monastyczna	116
Reformy kluniackie	116
Kameduli	116
Cystersi	117
Model życia cysterskiego w założeniach i w praktyce	117
Organizacja i rozprzestrzenianie się zakonu cystersów	117
Zakon cystersów jako koncern	118
Stosunki międzyludzkie u cystersów	118
Rola cystersów w Kościele	119
Zakony rycerskie	119
Cysterki	119
Kanonicy	120
Reguła św. Augustyna	120
Norbertanie i norbertanki	120
Bożogrobcy	121
 Amorficzność skupisk ludzkich	121
Standard dwunastowiecznych domów	121
Konstrukcja budynków ze ścianami z bierwion	122
Uproszczenie umocnień obronnych po śmierci Chrobrego	122
 Liczba, materiał i wielkość kościołów	122
Nowe sytuacje kościołów — nowe funkcje	123
Klasztory na ziemiach Polski w XI i XII w.	123
Rozwiązania przestrzenne kościołów w Polsce XI–XII w.	124
Wielość rozwiązań przestrzennych	124
Redukcja skali elementów w kościołach niewielkich	126
 Wyrazistość brył — ascetyzm odzób	128
Rozwiązania portali	128
Otwory okienne, przezrocza	129
Kolegiata w Kruszwicy	129
Opactwo w Tyńcu	131

Największe założenie klasztorne w Polsce XII w. — opactwo na Ołbinie we Wrocławiu	131
Kolumny w Strzelnie	132
Pierwotne bogactwo dekoracji malarskiej.	132
Witraże	133
Posadzki	133
Wzory a ich powtórzenia.	133
Pojawienie się pojęcia „architektura”	133
Sens pojęcia architektury w średniowieczu	134
Architektura wyrazem wiecznego ładu świata.	134
Podstawy proporcji — arytmetyka czy geometria?	134
Liczby a recepty piękna	135
Różne typy liczb, ich istota i struktura	135
Liczby muzyczne, proporcja harmoniczna.	136
Liczba a słowo	136
Liczby w Piśmie Świętym.	136
Wszystko co widzialne jest znakiem niewidzialnego	137
Symbolika portali	137
Tympanon z Ołbina	138
Symbolika drzwi	138
Drzwi gnieźnieńskie	138
Drzwi płockie	139
Rzeźby na kolumnach w Strzelnie	140
Adresaci rzeźb i malowideł	140
Odrębność opracowania formy i treści	141
Odmienność proveniencji form i treści	141
Projektanci domów, obwarowań, kościołów, klasztorów	142
Importowanie materiałów i wykonawców.	142
Finansowanie inwestycji	142
Fundatorzy	143
Cele fundacji	143
Terytorialne zróżnicowanie aktywności budowlanej	144
Ośrodek budownictwa murowanego — Wrocław	144
Srebro za prestiż	144
Źródła ilustracji	232
Indeks miejscowości i zabytków	234